

HÍRMONDÓ

Jelenések Balassiról

1968-ban végeztem el a Főiskolát; Bernáth Aurélhoz jártam. Ez a második olyan munkám, amelyik sok ember számára látható. Az első után azt hittem, hogy -Istenem, de jó volt - még egyszer nekem ilyen nem lesz! Es akkor még egy év sem telt bele, amikor Finta József, aki ezt az épületet tervezte, azt mondta: ha kérhetne valakit, akkor szeretne engem kérni a Lektorátustól. Ez hihetetlen volt. De a javaslatát elfogadták. Innen indul a történet.

A tervező irodától kaptam egy tervrajzot és akkor kezdjem el gondolkodni, hogyan lehet két falat egységbe belőgni. A belsőépítész mondta, hogy a liftház nincs befejezve, és mindenképpen kívánna egy "koronát". Ezt elfogadtam, és arra jutottam, hogy valóban egy "korona" lehet az, amely a liftházat lezárja, de úgy, hogy jelenése is van. No, és hogy Balassi Bálint! Ez olyan végtelen időt nyitott ki a fantáziámban, melyet csodálatosnak találtam, hiszen egy olyan korról lehetett foglalkoznom, ami eddig titokzatos volt. És némiképpen félrevezetettek is voltunk, vagyunk e korról kapcsolatban. Izgató kíváncsisággal lettem tele.

A mű címe: Jelenések Balassiról. A jelenések szó azért pontos találat, mert a Balassiról gyűjtött ismereteimet olyan módon dolgoztam fel, mint amikor az ember egy nyári időszaktól szabadon csak arra emlékszik, ami neki tetsző. A történelmi, művészeti ismereteim alapján elképzeltem őt - megidéztem -, hogy vajon milyen lehetett külsőre, milyen életformában élt, milyen lelki szituációkat élhetett meg. Álmodtam vele valósággal; éjjel-nappal Vele voltam.

A pannó első oldala - a kék - annak a félálomnak-álomnak megfogalmazása, ami az én viszonyom Balassihoz. Nem egy konkrét történelmi képet festettem meg. Balassi megjelenik egy hajnali-ébredő tájban, de nem egy nyugodt tájban, hanem amiben benne van az összes, az én általam elképzelt középkori szépség, szorongás, vallás, a hitvilágnak minden különössége. Balassit költőként akartam ábrázolni, akinek életében - állandó küzdelem során - az alvilág és csoda egyaránt jelen volt. A mögötte fehér lovon lovagló nő - későbbi követője - az első magyar költőnő, akit úgy hívtak, hogy Petróczi Kata Szidónia. Az alsó mező az én sajátos elképzelésemet mutatja az alvilágról. A felső részen látható vár nem egyik valamelyik vár, hanem: vár-kép. Mert az egész oldalon minden más is átvitt értelemben jelenik meg.

A másik oldalon megpróbáltam Balassi létét, életének lényeges vonatkozásait felsorakoztatni; átlépve - itt is -a fizikai valóságból a lelki állapotba. Kiinduló pontom volt a felvidéki Zólyom vára: a feltételezés szerinti szülőhely. Balassit katolikusnak keresztelték, és aztán váltott át reformátusnak. A királyi udvarban nőtt fel; csodaemberként figyeltek fel rá; a feljegyzések szerint ő tudta legszebben táncolni az udvarban a magyar táncokat. A nőkért nagyon-nagyon rajongott és ezt fejezi ki a képen a csókolózó pár. A páncélos alak - a rendkívüli sorsot élt - édesapja, aki mellett Báthori István erdélyi fejedelem áll. A fejedelem nem csupán nemzeti kultúránk jeles személyisége, hanem különös módon Balassi életének alakítója is. A költő Báthori udvarába fogolyként került, mégis itt nyílt lehetősége a tanulásra, és valószínűleg itt kezdte írni első verseit is. A harmadik alak - a testi, illetve szellemi atyja mellett - Jézus Krisztus, szintén valóságként volt jelen Balassi világában.

Mindkét oldal felett szobor-alakok is láthatók. Ezt kísérletként gondoltam el, mert azt szerettem volna, hogy legyen olyan különlegesség is, amit én találtam ki: hogy a kép és a szobrok együtt, egyszerre tudjanak élni. A két, képek fölötti figura jelképes is: az egyik a hajnal, a másik a naplemente lánya. A vers szövege a könyvtár miatt van elsősorban, de egyúttal ez az is elősegíti, hogy a néző, az olvasó kapcsolatot tudjon teremteni Balassival, akiről az egész mű szól.

Elmondta: Péterfy Gizella. (Rövidített szöveg.)

ÉVFORDULÓ

A TELEKI CSALÁD

200 éve született ifj. Teleki József, Erdély kormányzója, történétíró.

Az országos politikában a 16. sz. második felében tűnt fel a Teleki család. Tevékenységük színtere ekkor Erdély volt, majd a 18. sz. elején a család egyik ága Magyarországra származott el Erdélyből.

A magyarországi Telekiek birtokai, melyek előnyös házasságok révén óriásira duzzadtak, Nógrád /Szirák/ és Pest /Gyömrő/ megyében terültek el.

Az első, még Erdélyben tevékenykedő nemzedék - Teleki Mihály /1643-1690/ és ifj. Teleki Mihály /1671-? 1720/ - szoros szállal kötődtek a török kiűzését követő függetlenségi törekvésekhez, Erdély kurukori történetéhez.

A következő nemzedék jeles képviselője Teleki József /1738-1796/, aki Bázelen és Leydenben végezte az egyetemi tanulmányait, melyek során Rousseaut is felkereste.

A Királyfalvi Roth családba való beházasodását követően a Teleki család a Nógrád megyei Szirákon földbirtokhoz jutott. A család azonban nem sok időt töltött Szirákon, inkább Pesten, majd Gyömrőn éltek. Teleki József figyelme -hivatali munkája mellett - nem lankadt a művelődés kérdései iránt sem. Eszmerendszerében az 1790-es években még a Habsburg-ellenesség a mérvadó, a francia forradalom bukásakor azonban fokozatosan közeledett az udvarhoz. Fia, Teleki László /1764-1821/, hiva-

talnokként, egyházi tisztségviselőként verseket, értekezéseket írt. Az Erdélyi Magyar Nyelvművelő Társaság munkálatainak részeseként 1816-ban, Kazinczy Ferenc kérésére, összefoglalta gondolatait a magyar nyelvművelésről, toleráns szellemben szólva a nemzetiségi kérdéssről. Édesapja gyűjtőszendélyét folytatta -Teleki József egykor megvette és kiegészítette Cornides Dániel könyvtárát. A hagyatékot ifj. Teleki József /történetíró /1790-1855/ átadta a Magyar Tudományos Akadémia könyvtárának.

Másik fia, ifj. Teleki László /1811-1861/, már valóban sok szállal kötődött Nógrád megyéhez s Szirákhöz. 1821-22-ben kelt gyermekkori naplójában, "Latzika jegyzőkönyvében", írt a sziráki kastély életéről, a tanárokról, a vendégekkel tett kirándulásokról.

Testvéréhez, Augusztához írt későbbi leveleiben is gyakran emlegeti a béri hegyet, a kastély körüli parkot, a gyermekkori élményeit.

Kegyenc című szomorújátékának megírását követően figyelme egyre inkább a politika felé fordult. Fiatal politikusként többször fellépett a megyei közgyűléseken. Neki is köszönhető, hogy a 40-es évek első felében a liberális nemesség kivívta a "Dicső Nógrád" jelzöt.

Az 1843-44. évi országgyűlés főrendi ellenzékének kiemelkedő alakja, 1844-ben a Védegyelet alelnöke volt. 1848. augusztus

29-én kapta meg követi megbízólevelét Batthyány Lajos miniszterelnöktől Párizsba, ahonnan csak 13 év múlva tért vissza.

Hazatérve ígéretet tett I. Ferencz Józsefnek, miszerint tartózkodik a politikától. Ennek ellenére, mint főrend, királyi meghívót kapott az 1861. évi országgyűlésre.

Az országgyűlésen a radikálisabb irányvonalú határozati párt élére állt. Hamarosan azonban rá kellett döbönnie, hogy az ő elképzelései és táborának eszméi között óriási úr tátong. Ugyanis a magyar nemesség nagy része inkább a Habsburgokkal való kiegyezésre törekedett, semmint a forradalom továbbvitelére.

Egy összetört, tépett idegzetű ember vetett véget életének 1861. május 7-ről 8-ra virradó éjszaka.

1861. május 11-én Teleki László földi maradványait Szirákon, a dombtetőn álló kriptában helyezték el.

Az 1985. november 12-13. között Szirákon megrendezett Teleki és kora című történelmi konferencia előadásán Pest és Nógrád megyei résztvevői értékes adalékokkal járultak hozzá a Teleki család szerteágazó történetének földolgozásához.

A Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár állományában a Nógrád Megyei Múzeumok Igazgatósága által kiadott Teleki és kora című kiadvány mellett számtalan, a Telekiék történetéhez kapcsolódó könyvet talál az érdeklődő olvasó.

BETILTATJUK NÓGRÁDI KÉPESLAPGYŰJTEMÉNYÜNKET

Talán kevesen tudják olvasóink közül, hogy helyismereti gyűjteményünk a könyvek, folyóiratok, térképek, kéziratok mellett egyéb "kincsekkel" is rendelkezik. Ilyen kincs például a képeslevelezőlap-gyűjtemény.

A közel nyolcszáz darabot számláló képeslaptárban sok szép felvétel- található Nógrád megye településeiről, tájairól. Képeslapjaink között vannak a század első évtizedeiben, a közelebbi múltban és napjainkban készült lapok. Az érdeklődő, búvárkodó olvasó egymás mellett találhatja az egy-egy település régi és új arcát bemutató felvételeket. A lapok segítségével nyomon követhető szűkebb hazánk, Nógrád megye, a községek, városok fejlődése, gyarapodása, változása.

Képeslapgyűjteményünk a raktárban van elhelyezve. Az érdeklődők kívánságára az egyes településekre vonatkozó anyagot kihozzuk az olvasóterembe. Természetesen - mint a helyismereti gyűjtemény egyéb dokumentumai is - a képeslapok csak helyben használhatók.

Végezetül egy kéréssel fordulunk olvasóinkhoz! Bizonyára sokuk fiókja mélyén lapulnak régi, megyénk községeit, városait, azok egy-egy részletét ábrázoló képeslapok. Kérjük, hozzák el nekünk, mi szívesen megvásároljuk azokat, hogy közkinccsé tehesük a mai és az elkövetkezendő korok olvasói számára.

HÍRMONDÓNK e számától kezdődően bemutatunk néhány régebbi, Salgótarjánt ábrázoló képes levelezőlapot.

Salgótarján, Fő-utcai részlet Kiad.: Révay Sándor St. 1926

Salgótarján, Látkép Kiad. Dr. Német Dezsőné 1921

MINDSZENT HAVA

Egy ünnep időbeli "kisugárzására" mi sem jellemzőbb, mint, hogy róla nyeri egy tágabb időszak a nevét. Pl. októbert - a novemberi Mindenszentekről - eleink Mindszent havának nevezték.

Október első hete vetőhét, búzahét, a Dunántúlon és az Alföldön sokfelé Ferenc napjának hete volt. Októberben megélenkültek a szőlőhegyek. Az időjárás és a szőlőfajta szerint változott, hogy hol, mikor kezdődött a szüret. Így a Dunántúlon Terézia napján, október 15-én, Miskolc környékén október 18-án, Lukács napján, Tokaj-hegyalján Simon Duda napján, október 28-án tartották. Puskaropogás vagy mozsárdörgés adta meg a jelet a szüret megkezdésére. A szüret több napig tartó családi munka volt. Akinek nagy volt a szőlője, napszámosokat is fogadott. A lányok, asszonyok ollóval

vagy görbe késsel vágták le a fürtöket. A férfiak gyűjtötték össze az asszonyok tele edényeiből a szőlőt és puttonyokkal, csöbrökkel vitték a nagy kádakba. Fából készült présekben sajtolták ki a mustot a kádakban összegyűjtött szőlőből. Egy-egy kisebb szőlőskert termését a férfiak lábbal taposták ki.

Persze, hogy nem volt ez csendes munka. Közben tréfa, nóta járta. A többnapos nagy munkát aztán a szüreti multság zárta le. Mire kiforrt az újbor, kezdődhetek az őszi lakodalmak.

A nagy tavaszi-nyári munkában nem volt ideje, a családnak, hogy hosszú vendégeskedésre felkészüljenek. Advent idején és nagyböjten tiltotta az egyház a zajos mulatságokat. Így a szüret utáni hónap, az október volt a házassodás leggyakoribb ideje.

HÍREK

Értesítjük a salgótarjáni fiókkönyvtárak és a városkörnyéki könyvtárak olvasóit, hogy a Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár Ellátóközpontja megjelentette az EZT 15 KÉRHETI című kiadványát. E kiadványból megismerhetik központi raktárunk állományát, s a helyi könyvtárosok segítségével hozzájuthatnak a csak egy-két példányban megvásárolt művekhez.

Zenés könyvtári délutánok

A Liszt Ferenc Kamarakórus részvételével minden hónap első hétfőjén, 17 órai kezdettel, népszerű kórus-műveket hallhatnak a zenebarátok. Október 1-jén, a ZENEI VILÁGNAP alkalmából, ünnepi koncertre várjuk kedves olvasóinkat és minden zenekedvelő érdeklődőt. /A koncert helye: könyvtárunk emeleti előtere/

TUDOD-E?

Mióta piros-fehér-zöld a magyar zászló?

4 régi magyar királyi zászló eredeti színe a vörös volt. A honfoglalók zászlórúdja hegyén még a turulmadár lehetett, Szent István uralkodása alatt ezüstkereszt.

Később az Árpád-házi címer piros-fehér csikjai válnak nemzeti színekké. Ezekhez csak a 16. század közepe táján és a 16. sz. második felében csatlakozik harmadikul a zöld... A "trikolor" a ma is használatos elrendezésben francia hatásra alakult ki a 19. sz. elején. A piros-fehér-zöld színt, mint nemzeti színeinket pedig csak az 1847-48. évi országgyűlésen szentesítették törvényerővel.

(Kíváncsiak Klubja: Válogatás a Rádió műsorából. RTTV. Minerva, Bp. 1978.)

ÜGYES KEZEK

Ügyes vagy? Nem biztos? Győződj meg róla!

Szeretsz rajzolni, bábozni, gyöngyöt fűzni?

A gyermekkönyvtárban megteheted, csak jelentkezned kell az "ÜGYES KEZEK" szakkörbe, amely kéthetenként tartja foglalkozásait.

Gondold meg, és iratkozz fel október 15-ig a gyermek—könyvtáros néniné!

DÉLUTÁNI VIDEÓ-MATINÉ /gyermekkönyvtár/

3. 15.00 Klasszikus rajzfilmek I. /amerikai rajzfilm-összeállítás/

10. 15.00 Misi mókus

/magyar bábfilmsorozat, r.: Foky O./

17. 15.00

Klasszikus rajzfilmek II. /amerikai rajzfilm-összeállítás/

24. 15.00

Vadnyugati mackókaland /báb-mesefilm, r.: Wilkosz, T./

31. 15.00

Popeye, a tengerész

/amerikai rajzfilm, r.: Fleischer, D./

KIÁLLÍTÁS

A Balassi Bálint Asztaltársaság tagjai első, csoportos kiállításon mutatják be műveiket (szobrok, grafikák, fotók, bioképek). Megnyitó: október 5. 16.00 óra. Megtekinthető: október 30-ig a könyvtár emeletén.

Október 15-16-án B és 16 óra között kiárúsítjuk selejtezett könyveinket. Egységár: 5.- Ft/db.

A HÓNAP KÖNYVE

Az 1848-1849-diki magyar szabadság-harcz kitűnőbb vértanúinak emlékkönyve

A hasonmás kiadásban megjelentetett album - Halász István 1873-as pesti eredetije alapján - az 1848-49-es szabadságharc vértanúinak állít emléket.

A könyv 24 könyvmoté arcképet és ugyanannyi életrajzot tartalmaz. A "tisza hazafiúi kegyelet" első megemlékező sorai gróf Batthyány Lajost, az első független felelős magyar minisztérium elnökét tisztelik meg. Őt követik - csoportosítás, rangsorolás nélkül - az utókortól ünnepezt magyar vértanúk portréi.

Az egykori kiadó, Halász István, nem csupán a tizenhárom aradi vértanúról emlékezik. A megidézettek között van báró Mednyánszky László honvédőrnagy, Ormay Norbert ezredes, a királypárti

Perényi Zsigmond, aki "csak" aláírta a függetlenségi nyilatkozatot és ezért kótél általi halálra ítélték, Csányi László országos főkor-mány-biztos, Jeszenák János, Nyitra megye főispánja, Szacsway Imre országgyűlési képviselő - akiket hivatalbeli tevékenységük miatt küldenek vérpadra. Halász István fő célja az volt, hogy az "eddig még jobbára homályban rejtett, ismeretlen adatok nyomán" olyan emlékművet állítson a haza fiainak, amely "ereklye gyanánt" díszíthet minden magyar otthon. A rövid életrajzok emelkedett stílusa már idegen a ma olvasójától, a több mint száz éves távlatból az eseményeket is tényszerűben érzékeljük. Az újrakiadás azonban szolgálja, szolgálhatja Halász István eredeti célját: megemlékezni saját történelmünk hőseiről.

Videórajongók, iskolák, intézmények figyelem!

Tudjuk, hogy a National Geographic Társaság a tudományos ismeretterjesztés világszínvonalú műhelye. Intézményünknek két folyóiratuk megvásárlása mellett /- National Geographic Magazin - lelőhelye: olvasóterem, National Geographic World - lelőhelye: gyermekrészleg/ lehetősége nyílt a kiadó gondozásában megjelenő, 51 kazettából álló, ismeretterjesztő filmet tartalmazó videósorozat beszerzésére is. A magyar nyelvű szinkronnal ellátott, kb. 60 perces filmek többek között földrajzi, biológiai, gazdasági ismereteket nyújtanak az érdeklődők számára, íme néhány a sorozat címei közül: Az éjszaka különös teremtményei, A gorilla, Szeressétek a vonatokat, Arany, Namibia élő homokja, Az erőszakos föld, A Titanic rejtelmek, A szovjet cirkusz stb. Beiratkozás és bővebb felvilágosítás az audio-vizuális részleg munkatársainál.

A sorozat filmjeit október 4-től, minden csütörtökön 17 órától láthatják a könyvtár előadótermében. Elsőként vetítésre kerül "A gorilla" c. film.

A kazetták kölcsönözhetőek - ennek feltétele a VIDEÓ-KLUB-tagság.

A videóklub tagja lehet egyéni olvasó és intézmény, 'vállalat egyaránt.

Tagsági díj: egyéni olvasóknak 600.- Ft, intézményeknek, vállalatoknak 1000.- Ft.

A befizetett tagsági díjért 15 db kazettát lehet kölcsönözni .

Egy alkalommal maximum 3 kazetta kölcsönözhető. A kölcsönzés időtartama 3 nap.

Könyvtárunk a tagsági díjakból befolyt összeget a videóállomány gyarapítására, gazdagítására kívánja fordítani.

KISCSOPORTOK FOGLALKOZÁSAI

ZENEBARÁT KÖR

8. 17.30

Quatermass: I.

PH and the K-GROUP: Flight

Aphrodite's Child: Ali the seats

were occupied

/kiselőadó/

SCI-FI KLUB 30. 17.00

/előadóterem/

B.B. ASZTALTÁRSASÁG

5. 16.00 Kiállítás

19. 16.00 Műhelynap

26. 16.00 Műhelynap /klub/